

eenkomt met het capselylies, dat den glomerulus insluit. Alleen de inhoud brengt het verschil van het voorkomen te weeg. — De schrijver houdt het er voor, dat deze vormingen mogen worden beschouwd als veranderde Malpighi'sche lichaampjes, omdat daarvoor pleit haar geheel voorkomen, hare plaatsing in het stroma der nier en enkele overgangsgraden, die de Schr. waarnam. (De Schr. vermoedt, dat er wel een zekeren samenhang zal bestaan tusschen de boven naar hunne kleur onderscheidene lichaampjes, maar hij kent dien samenhang niet. Daarom schildert hij die lichaampjes ieder afzonderlijk, waaromtrent het aangeh. Tijdschrift zelf behoort nagezien te worden).

III. *Cystoïde vormingen, die uit pisbuisjes zijn voortgekomen.* Dikwijls vindt men in nieren, die meer of minder uitgebreide veranderingen door ontstekingsachtige processen vertoonen, rondachtige of ovale lichaampjes in het stroma gelegen, als dwarsneden van pisbuisjes. Vooral talrijk zijn ze in de bast, veel zeldzamer in de mergzelfstandigheid. Hunne dwarsche doorsnede overtreft nooit die der pisbuisjes, welke men in de nabijheid vindt; eveneens neemt men daarin altijd dezelfde of overeenkomstige inhoudsmassa's waar, als in de meest nabij gelegene pisbuisjes. Een omringende membraan kan dikwijls niet worden waargenomen; neemt men er een waar, dan heeft zij steeds dezelfde fijnheid als de membrana propria der pisbuisjes. Vermits nu alles er op wijst, dat deze lichaampjes eerst ten gevolge der veranderingen van het parenchym der nieren ontstaan, alzoo eerst dan, wanneer de pisbuisjes eene abnorme gesteldheid van hunnen inhoud vertoonen, zoo valt de vraag betreffende het tot stand komen van den inhoud der lichaampjes met die nopens het ontstaan van de veranderingen der pisbuisjes samen. De Schr. houdt het beantwoorden van die vraag niet mogelijk. (Intusschen beschrijft hij vervolgens, zoo veel mogelijk, nader de beide vormen, waaronder de hier bedoelde cystoïde vormingen zich plegen voor te doen).

IV. *Nierzand.* Hieromtrent deelt de Schr. twee eigene waarnemingen mede:

Daarna onderzoekt Schr. wat zijne waarnemingen in vereeniging met de reeds bekende — maar ongelukkiglijk niet altijd behoorlijk nauwkeurig beschrevene — schijnen te leeren. Bij deze gelegenheid worden de gevoelens nopens de wijze van het ontstaan van kysten in de nieren, van verschillende schrijvers vermeld, b. v. RUYSSENAERS (*Diss. de Nephritidis et Lithogenesis quibusdam momentis*, Traj. ad Rhenum 1844), die alle kysten van pisbuisjes afleidt (verstopping dier buisjes, maar vooral ontstekingsachtige processen enz). Ook SCHRANT's meening (*Prijzverhandeling* enz.) wordt gedacht, (de mogelijkheid, dat bij verstopping van het afvoerende pisbuisje de capsula van Malpighi, door de uitgescheidene urine, zich tot eene kyste vervormt), even als het gevoelen van GILDEMEESTER (*Iets over m. Brightii* enz.; *Tijds. der Ned. Maats. t. Bev. d. Geneesk.* I.) omtrent ditzelfde punt. Bij de verdere behandeling van dit vraagstuk, en bepaaldelijk bij gelegenheid van het onderzoek, in hoe ver de leer van het colloïd hier de genese der kysten zou kunnen ophelderen of verklaren, wordt inzonderheid gewezen op den herhaalden arbeid van SCHRANT, daaromtrent over het geheel, en ook op hetgeen GILDEMEESTER er over heeft geschreven (uit een meer bepaald oogpunt).

A. CN.

KINDERHOSPITALEN TE PARIJS. — De weldadige stad Parijs bezit twee kinderspitaal: het grootte kinderspital Rue de Sèvres en het pas gestichte hospitaal Sainte Eu-

géné, waaraan de beroemde BARTHEZ als Geneesheer en MARJOLIN als Heelkundige werkzaam zijn. In de eerste inrigting worden kinderen tusschen 2—15 jaren opgenomen; het aantal bedden bedraagt 560, waarvan 491 voor inwendige ziekten. De sterfteverhouding is hier de ongunstigste van alle Parijsche hospitalen, en bedraagt 1 van 4 kinderen; toring, longontsteking en heete huiduitslagen rigten met de acute hersenaandoeningen hier de grootste verwoestingen aan. Er werden in één jaar 4000 lijdens verpleegd. Onder de Geneesheeren is BOUVIER de meest bekende, als Heelkundige munt GUERSANT uit. Zijne talrijke chloroformiseringen hebben nimmer ongelukkige gevolgen gehad. Den prolapsus ani geneest hij steeds met goed gevolg door eene kleine cauterisatie van het slijmvlies door middel van het gloeiend ijzer. Groot is het aantal laryngotomiën bij den croup; daar echter gewoonlijk de hoogste ontwikkeling der ziekte afgewacht wordt, is het gevolg niet zeer gunstig. De gymnastie wordt door beide Geneesheeren op uitgebreiden schaal aangewend. De tinea capitis wordt behandeling volgens de methode van de „Frères MAHON.” De Parijsche kinderen zijn overigens nog veel beminnelijker dan de volwassenen en het schreeuwen is eene uitzondering; zelfs onderwerpen zij zich gewillig aan kunstbewerkingen (*Deutsche Klinik*, N^o. 2. 1856).

v. C.

GEVAL VAN VROEGTIJDIGE MENSTRUATIE. —

(Oesterr. Zeitschr. f. Kinderh. Juni 1856). Dr. BRONSON verhaalt van een meisje, dat den 19den Januarij 1851 in Sing Sing, Westchester County. N. Y. was geboren, dat hare eerste mensens zich op den leeftijd van 10 maanden vertoonden, met de gewone verschijnselen gepaard gingen, en sinds dien tijd met de grootste regelmatigheid voortduurden. Het meisje is voor haren leeftijd zeer ontwikkeld, heeft lichtbruin haar en blaauwe oogen. Hare mammae puilen uit, en hebben de grootte eens oranjeappels, het bekken wijd en de pubis met haren bedekt. De menstruatie is in hoeveelheid en hoedanigheid volkomen normaal en heeft geheel onpijnlijk plaats. Van de zijde der ouders kon geene omstandigheid opgespoord worden, die eenig licht op deze vroegtijdige ontwikkeling werpt.

v. C.

BOEKAANKONDIGING.

Adulterations detected; or, plain Instructions for the Discovery of Frauds in Food and Medicine. By ARTHUR HILL HASSALL, M. D., Lond., Analyst of „*The Lancet Sanitary Commission*,” etc. London, 1857. pp. xvi. — 712. kl. 8°. f 12.25.

De literatuur, betrekking hebbende tot de vervalsching van voedingsmiddelen, is niet zeer uitgebreid. Grootendeels bepaalt zij zich tot hier en daar in periodieke geschriften verspreide opstellen, tot enkele hoofdstukken in handboeken der geneeskundige policie of in hygieinische werken, of tot afzonderlijk uitgegevene werkjes van geringen omvang. De vervalsching der artsenijwaren vindt men in de meeste pharmacognostische handboeken behandeld; bovendien vormt zij een belangrijk gedeelte der pharmaceutische journalistiek en maakt zij ook het onderwerp uit van verschillende bijzondere uitgaven. (Zoo zijn wij o. a. ten onzent een zeer doeltreffend overzicht van de vervalsching der artsenijwaren aan den ijver van den Heer HAAXMAN, Apotheke te Rotterdam, verschuldigd.) Eerst in de laatste jaren zagen eenige meer omvangrijke werken over

de vervalsching van voedings- en geneesmiddelen het licht, waarin een aantal tot dus verre niet algemeen bekende bedriegerijën werden opgesomd, en waarbij ook aan den anderen kant de methoden tot opsporing en herkenning daarvan naauwkeurig werden uiteengezet. Met name komt inzonderheid aan CHEVALLIER, PAYEN, TARDIEU, MARCET, HASSALL enz. de lof toe zich, door de bearbeiding van zoodanige werken, ten opzichte der wetenschap hoogst verdienstelijk te hebben gemaakt 1). Terwijl aan den eenen kant het vervalschen zoo aanmerkelijk toenam, dat het zich hier en daar als een nieuwe tak van industrie nestelde, is daartegenover het ontdekken van vervalschingen, door de bemoeijingen der genoemde geleerden, als een nieuwe tak van wetenschappelijken arbeid gevestigd. Zij stelden namelijk onderzoekingen op groote schaal in het werk, waarbij zij zich inzonderheid door scheikundige bewerkingen en mikroskopische beschouwingen licht trachtten te verschaffen, en maakten de uitkomsten van dien veelomvattenden arbeid wereldkundig. Om hierbij met de grootst mogelijke naauwkeurigheid te kunnen handelen, moest vooraf de normale toestand der onderzochte zelfstandigheden volkomen gekend zijn; met andere woorden (wier gebruik in een Tijdschrift voor Geneeskundigen wel geoorloofd zal zijn): men behoorde de physiologische eigenschappen grondig te kennen, wilde men ook met eenige vrucht de pathologische verschijnselen bestuderen. Daar nu de physiologie der voedingsmiddelen in de laatste jaren — vooral ten behoeve eener rationele diaetiek — de aandacht van vele geleerden tot zich had getrokken, was men daardoor in het bezit van vele bouwstoffen geraakt, welke men als belangrijke bijdragen op het gebied der vervalschingsstudie kon overnemen. De streng praktische rigting der laatste eischte echter nieuwe nasporingen tot toetsing of uitbreiding van reeds bekende bijzonderheden. Hoofdzakelijk was het hierbij de mikroskopische beschouwing, waardoor in de physiologie der voedingsmiddelen eene reeks van vroeger ongekende feiten aan den dag werd gebracht. Evenzeer werd in den jongsten tijd op pharmakognostisch terrein de mikroskopische analyse als een onmisbaar hulpmiddel voor eene volledige physiographie der artsenijwaren te baat genomen. Ofschoon nu ook dankbaar erkend wordt, wat in dit opzigt tot verrijking der wetenschap is bijgedragen, zal men intusschen ligtelijk begrijpen, dat in een betrekkelijken korten tijd en door een niet groot aantal onderzoekers dit veld onmogelijk zoo bearbeid kan zijn, dat daarop niet nog iets te verrigten overblijft. Zoo bijv. verdient vooral, met het oog op de vervalschingen, datgene naauwgezette bestudering en nadere toelichting, wat wij de „physiologische latitude” der voedingsmiddelen noemen kunnen; d. i. niet alleen de vaststelling van het volkomenst ideaal van de deugdelijkheid eener voedingstof, maar ook de bepaling van de grenzen, tot hoe verre er afwijkingen van dit hoogste ideaal bestaan kunnen, zonder dat daarom de deugdelijkheid behoeft betwijfeld te worden. In de hoop, dat zich dezelfde of gelijksoortige krachten aan de behandeling van dit onderwerp zullen blijven toewijden, verwachten wij in dit opzigt veel van de toekomst.

Wat de uitgestrektheid der vervalschingen betreft, zoo heeft Engeland dienaangaande de grootste beruchtheid verkregen. Zoo is zelfs beweerd, dat men in London niet zeker is, be-

1) In weerwil van de moeite, welke de polygraaf KLENCKE aan zijn werk over de vervalschingen ten koste legt, weêrhoudt ons echter zeker, op wel bekende redenen gegrond wantrouwen in zijn geschrift, hem eene eervolle plaats naast de bovengemelden in te ruimen.

halve eijeren, één deugdelijk voedsel te nuttigen. Zoowel in de overtuiging een nuttigen arbeid te ondernemen, als aangespoord door hetgeen men in Frankrijk had zien geschieden, (alwaar namelijk na de wetenschappelijke mededeelingen betreffende de vervalschingen weldra eene krachtige wetgeving op dit punt volgde), verenigden zich in 1851 eenige personen te London, tot het doen van onderzoekingen daaromtrent. Zij maakten hunne bevindingen achtereenvolgens in *The Lancet* openbaar, en een hunner, de bovengenoemde ARTHUR HILL HASSALL, als mikroskopist o. a. ook bij de botanici wel bekend, vereenigde in een in 1855 te London verschenen werk, getiteld: *Food and its Adulterations*, al de rapporten, in de jaren 1851—1854 door de *Analytical Sanitary Commission of "The Lancet"* uitgebragt. Even als CHEVALLIER zijne *Dictionnaire des Alterations et Falsifications*, etc. in 1850 aan den Minister DUMAS opdroeg, met dringende uitnoodiging de nu ontmaskerde misbruiken door eene degelijke wet te beteugelen, droeg HASSALL zijn werk aan Sir BENJAMIN HALL, den Voorzitter van den algemeenen gezondheidsraad, op, met ernstige inroeping van diens medewerking in het tot stand brengen eener doeltreffende wetgeving tot voorkoming en bestraffing der zoo talrijk plaats hebbende bedriegerijen. — Inderdaad werd dan ook in 1855 1) in het Huis der Gemeenten eene commissie benoemd, bestaande, behalve den Voorzitter, Mr. SCHOLEFIELD, uit 14 leden, die eene soort van enquête omtrent de vervalschingen instelden. Voor deze Commissie werden door 17 getuigen rapporten uitgebragt, welke allen, in een klein boekdeel (*Adulteration of Food, Drink, and Drugs, being the Evidence taken before the Parliamentary Committee*, London, 1855) vereenigd, uitgegeven zijn. De conclusie der Commissie, aan het Huis der Gemeenten voorgelegd, luidde o. a., dat zij erkent, dat de vervalsching op groote schaal geschiedt, en dat de wetgevende magt maatregelen daartegen behoort in het werk te stellen. Tot nog toe is aan dezen wensch nog niet voldaan, en teregt zegt de anonyme schrijver van het werkje: *The Tricks of Trade in the Adulterations of Food and Physic* (London, 1856): „In Engeland bestaat de eenige bescherming voor het publiek, onder het tegenwoordig stelsel van laissez-faire bij het gouvernement, in het uitgeven van geschriften, waarin de middelen tot ontdekking van vervalschingen duidelijk aangewezen zijn. Elke poging tot bedrog van de zijde der tolbeambten wordt door de wet gestraft en wordt bovenal gemakkelijk ontdekt. Eene slechte shilling wordt terstond herkend en op de toonbank vastgespijkerd; maar de vergiftige vervalschingen van voedsels blijven te dikwijls onopgemerkt, in weerwil dat zich hare uitwerkselen in ongesteldheid of welligt in eene ernstige ziekte van den verbruiker openbaren.” Geen wonder dan ook, dat in de opdracht van het aan het hoofd dezes vermelde werk aan den Voorzitter der Commissie, den Heer SCHOLEFIELD, op nieuw diens bijstand wordt ingeroepen, om voor het vervolg het bedrog te belemmeren, met welks onderzoek de Commissie zich onledig had gehouden.

Om nu tot de analyse van het werk zelf over te gaan, zoo volgt na de opdracht, eene voorrede, waarin als doel van den bearbeider wordt opgegeven: het lezeren van volledige mikroskopische en scheikundige aanwijzingen, voortspruitende uit ervaring en proefnemingen tot het ontdekken van vervalschingen in voedingstoffen en geneesmiddelen. S. stelt zich voor,

1) En niet in 1851, zoo als in het dezer dagen te Rotterdam verschenen werkje: *Voedsel, voedsel-bederf en voedsel-ervalsching* van Dr. DUVAL gezegd wordt.

dit te doen, door het hiervoor noodig gebruik van het mikroskoop en de aanwending der scheikunde in bijzonderheden te ontvouwen, waarbij een zeer groot aantal mikroskopische afbeeldingen tot toelichting en leidraad voor anderen dienen moet. In zijn werk: *Food and its Adulterations* komen 2387 analyses voor, gedaan in 1851—1854, waarvan 2063 op voedingsstoffen en 324 op droogerijen betrekking hebben; daarvan waren 2222 door den Schr. zelven verrigt. In het hier besproken werk worden deze analyses niet weder opgesomd, maar alleen de algemeene conclusiën, daaruit afgeleid; doch bovendien worden hierin de uitkomsten opgegeven van de onderzoekingen van eenige honderde monsters van voedsels en droogerijen, welke niet in *The Lancet* zijn medegedeeld, en die door den Schr. gedurende 1855 en 1856 verrigt zijn. Na eene persoonlijke kwestie tusschen hem en Dr. LETHBY besproken te hebben — voor ons van minder belang — besluit de Schr. zijne voorrede met dankbetuiging voor ondervondene medewerking en hulde aan teekenaars en graveurs.

Eene kritische beschouwing van den nu volgenden inhoud te leveren, welke 712 kompres gedrukte bladzijden beslaat en 225 zeer goede houtsnede-figures bevat, is, om de uitgebreide ruimte, daartoe noodig, te dezer plaatse wel ondoenlijk. Wij bepalen ons dus slechts tot eene eenvoudige inhoudsopgave, met dringende aanbeveling aan ieder in dit onderwerp belangstellende, om zich het werk aan te schaffen, ten einde door de bestudering daarvan zijnen voorraad van kennis aanmerkelijk te verrijken.

In de „Algemeene Inleiding” wordt over het volgende gesproken: de definitie van vervalsching; het voorkomen van vervalschingen; aangevoerde verontschuldigen voor het vervalschen; ware oorzaken van het bestaan der vervalschingen; welke personen maken zich daaraan schuldig? klassificatie der vervalschingen; gewigt van het onderwerp der vervalsching: a. uit een geldelijk, b. saniteits en c. zedelijk oogpunt; de betuigeling der vervalsching, waarbij ook eene kritiek van het rapport der meergenoemde Commissie uit het Huis der Gemeenten.

Daarna komen de middelen ter sprake, waardoor de ontdekking van vervalschingen kan plaats hebben, en in twee bekende afdelingen wordt dan ook afzonderlijk over de aanwending van het mikroskoop en die der scheikunde gehandeld.

Vervolgens wordt een eerste gedeelte (bl. 63—562) aan eene beschouwing van de voedingsmiddelen en hunne vervalschingen toegewijd. Bij elke stof in het bijzonder worden eerst de scheikundige zamenstelling, de algemeene en mikroskopische structuur en overige eigenschappen beschreven. Daarna wordt over de vervalschingen gehandeld, en eindelijk worden de mikroskopische en scheikundige methoden aangevoerd, waardoor het ontdekken der vervalschingen mogelijk wordt gemaakt. Op deze wijze worden nu de voedingsmiddelen in de volgende orde besproken: thee; koffij; cichorei; kakao; chocolade; suiker; honig; melk; meel en brood; boter; spek; havermeel; arrowroot; sago; tapioka; bijzondere voedsels (revalenta c. s.); anjovis; ingelegde vleesch- en vischspijzen; mostaard; peper; cayenne-peper; curry-poeder (korianderzaad, kardamom, fenegriek- en komijnzaad); turmeric (kurkumapoeder); azijn; pickles (augurken, komkommers, enz. = ons „zuur”); ingelegde vruchten enz.; konfituren en geleien; sausen; specerijen (gember, kaneel, kassia, muskaatnoten, foelie, kruidnagelen, piment en mixed spice [een mengsel der genoemde specerijen]); vischlijm; gelatine; annatto, kaas; gekleurd suikerwerk; porter; ale; genever; rum; brandewijn, en wijn.

In het tweede gedeelte (bl. 563—690) wordt gehandeld over

de volgende droogerijen en hare vervalschingen: tabak, sigaren, snuif, opium, scammonium, jalappe, ipecacuanha, kolokwint, rhabarber, squille, zamengesteld scammonium-poeder, aromatisch mengsel, en zoethout.

Daar de Schr. niet over voldoende ruimte beschikken kon, om aan elk geneesmiddel een bijzonder artikel toe te wijden, levert hij op bl. 691 en 692 een tabellarisch overzicht van de vervalschingen der gewigtigste droogerijen en pharmaceutische bereidingen. Wij kunnen hierbij de opmerking niet verzwijgen, dat wij de vervalschingen van enkele stoffen, b.v. van chinine, muskus, chloroform, enz., in die tabel voorkomende, liever in meer uitvoerigen vorm hadden behandeld gezien, dan die van tabak, sigaren, enz. Dit ware ook meer in overeenstemming met den titel van het werk geweest.

Aan het einde komt nog eene tabel voor tot aanwijzing der geldelijke nadeelen, welke uit het vervalschen voortspruiten.

Een volledige bladwijzer (blz. 697—712) besluit het geheel, dat zich o. a. ook door een netten druk, goed papier, een fraai gebrocheerden omslag, maar niet door een goedkoop prijs onderscheidt.

Amsterdam, 18 Junij, 1857.

Dr. D. J. COSTER.

B E R I G T E N .

BINNENLAND.

AMSTERDAM. Bij de beraadslaging in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, op 3 Julij, over het ontwerp van wet op het *Lager Onderwijs*, werd bij gelegenheid van art. 4. („Geen schoolonderwijs wordt gegeven in lokalen, die door den districts-schoolopziener verklaard zijn voor de gezondheid schadelijk te wezen of van onvoldoende ruimte voor het aantal schoolgaande kinderen,” enz.) door den heer NOLTHENIUS een amendement voorgesteld, strekkende om bij het artikel eene nieuwe alinea te voegen, van den volgenden inhoud:

„Geene kinderen worden bij lager openbaar schoolonderwijs toegelaten, dan na inlevering van een bewijs dat zij behoorlijk gevaccineerd zijn, of van eene verklaring dat zij de natuurlijke kinderziekte gehad hebben.” — Ter toelichting zeide de voorzitter van het amendement o. a. dat als vóór of gelijktijdig met deze wet de wet op de medische politie of op de geneeskundige staatsregeling in behandeling was gekomen, hij dit amendement zeker niet in deze wet had willen inlasschen; maar als hij naging dat wij nu sedert 40 jaren eene nieuwe strafwet wachten, en dat hij blijde zal wezen als hij, als grijsaard, eene geneeskundige staatsregeling mag beleven, die hij als jongeling dagelijks verwachtte, dan zal men het hem niet ten kwade kunnen duiden, indien hij thans een weinig haastig wordt en deze gelegenheid aangreep om een onderwerp, dat hij van zooveel belang rekent, te regelen.... Dat hij de vaccine voor de openbare lagere scholen bij de algemeene wet wil geregeld hebben, is een natuurlijk gevolg van zijne beschouwing, dat het eene zaak is van algemeen belang, en hij wil die niet aan de zorg der gemeentebesturen overlaten, omdat men wel in het oog mag houden, dat in ons land vele kleine gemeenten zijn, waarvan men wel wenschen, maar niet verwachten kan dat zij dezen saniteitsmaatregel met kennis van zaken en doorzigt zullen behandelen. Buitendien moet hij ook opmerken, dat, als er op vele plaatsen een vooroordeel, een tegenzin bij de inwoners tegen iets bestaat, dat wel invloed kan hebben op de leden van het gemeentebestuur van eene kleine gemeente. Het is ook een treurig verschijnsel dat in ons land — (en ik geloof dat alle geneeskundigen het mij na zullen zeggen) —